

Somfai Béla

HOMOSZEXUALITÁS, a keresztény erkölcsstan dilemmája?

Fogalomtisztázás

A mai szóhasználat különbséget tesz a *homoszexuális cselekedet (viselkedés) és orientáció (a homoszexuális hajlam vagy orientáció)* között. Az első szó olyan szexuális kielégüléshez (orgazmushoz) vezető cselekményt jelent, melyet azonos nemű személyek hajtanak végre egymással. Általánosan elterjedt az a feltevés, hogy az orientáció is hasonlóan magától értetődő kifejezés, mely könnyen azonosítható magatartásmódot, alapbeállítottságot, hajlamot jelent. A valóság nem ilyen egyszerű, a jelenség magyarázatában a mai napig sincsen összhang. Az ember szexuális orientációja – ideértve a homoszexuális orientációt is – nagyon összetett, és a mai napig sem pontosan megértett jelenség. A biológiai értelemben vett szex ennek csupán egy összetevője. Ezenfelül a közkezen forgó magyarázatokra épülő meghatározások nem egy esetben nemcsak tudományos megfigyeléseken alapszanak, hanem tükrözik a megfigyelő előfeltevéseit is. A kifejezés tehát koránt sem egyértelmű, jelentése függ attól a kulturális és szociális kontextustól is, amelyben használják. Örökölt vagy születés után kialakult, vagy kialakított magatartásmódot jelöl, amely azonos nemű személy iránti állandó, vagy hosszabb-rövidebb ideig tartó szexuális vonzalomban nyilvánul meg. Korábban pszichopatológiai jelenségnek tekintették, amit azonban soha sem sikerült meggyőzően bizonyítani. Napjainkban általában a szexuális orientáció változatának tartják, amely örökletes, azaz genetikai tényezőkre, a terhesség alatt vagy később, az ideg- vagy hormonrendszer fejlődésében kialakult biológiai eltérésekre vezethető vissza; esetleg korai gyermekkorban tapasztalt családi hatásokkal, vagy a későbbi életben kialakult szociális környezettel és tapasztalatokkal magyarázható. E tényezők szerepének értelmezésében, és a jelenség gyökerének magyarázatában azonban nincsen általánosan elfogadott álláspont, kivéve azt a sokak által „biztosnak tartott” megállapítást, hogy ez a *normális szexuális orientáció variánsa csupán*, és nem perverzió, nem is fiziológiai, esetleg pszichikai rendellenesség, vagy társadalmi értelemben vett deviáció.¹ Noha ez a feltevés a múlt század hetvenes éve óta általánossá vált az élet- és magatartástudományok e kérdéssel foglalkozó képviselői között, tudományos érvekkel megalapozott nyomós ellenérvek a mai napig sem hagyhatók figyelmen kívül, különösen a pszichoanalitikus iskola követőinek véleménye szerint.

A *homoszexuális orientáció* alatt, tehát, a jelenség bizonyos mértékű leszűkítésével, az azonos nemű személyek felé irányuló tartós erotikus és érzelmi vonzalmat értjük. Ismert az a tény is, hogy az ember képes homoszexuális cselekedet végrehajtására, anélkül hogy ilyen beállítottsággal rendelkezne, és a beállítottsággal sem jár együtt szükségszerűen annak erotikus cselekedetekben kifejezett megnyilvánulása. Nem könnyű feladat tehát, a cselekedet és az orientáció kategorikus meghatározása; ezeket ugyanis sokszor a fekete-fehér, a homo- vagy heteroszexuális értelmezés helyett a kettő közötti skálán lehet

¹ Eli Coleman „Homosexuality, Clinical and Behavioral Aspects”, *ENCYCLOPEDIA OF BIOETHICS*, Revised edition, vol. 2, 1143-47. p. Simon Schuster, MacMillan N.Y. 1995.

csak megjelölni. Mindez nagyon megnehezíti a statisztikai módszerekkel történő tény-megállapítást is.

Az erkölcsi értékelésnek, e nehézségek ellenére, figyelembe kell vennie a *biológia*, a *genetika* és, a *magatartástudományok területén kialakult* véleményeket is. Ezért röviden össze kell állítanunk azt a képet, amit ezek a tudományágak adnak a jelenségről, választ keresve a következő kérdésekre: 1. abnormálisnak, vagy patológiusnak tekinthető-e, és 2. az emberi szabadságtól független meghatározó tényezőkben gyökerezik-e az orientáció, 3. lehetséges-e annak megváltoztatása, „gyógyítása,” és végül 4. a pszichológiai „egészséghez” szükséges-e a szexualitás erotikus cselekedetekben kifejezett megnyilvánulása?

Homoszexuális orientáció és cselekedet

A *homoszexuális orientációt* sem, a zsidó-keresztény hagyomány sem, a klasszikus világ sem, a középkor nem ismerte, noha a „fiúbarátság” (pederasztia) és a homoszexuális prostitúció elterjedt jelenség volt a görög-római világban. A zsidók ismerték a homoszexuális kultikus prostitúciót is az őket körülvevő népek között. A homoszexuális cselekedetet megjelölő kifejezésekkel ellentétben, az orientációt megjelölő szó sem a héber, sem a görög, sem pedig a latin nyelvben nem található. A zsidó és a keresztény erkölchagyomány mindig elítélte a cselekedetet, de nem egyenlő szigorral, és nem is mindig ugyanazzal a megokolással. A keresztény világ jogrendszeré büntette is a 19. századig. Legtöbb nyugati joghatóság csak a huszadik században hatálytalanította az idevonatkozó törvényes szankciókat, kivéve a szexuális erőszak vagy zaklatás cselekményeit. Napjainkban a „szexuális diszkrimináció” általános elítélésének jogrendszerbe való beillesztése világszerte nemcsak a felnőttek közötti homoszexuális cselekmény büntetését szüntette meg, hanem az azonos neműek együttélésének a heteroszexuális házasságtól való bármilyen jogi és gyakorlati megkülönböztetését is egyre nehezebbé teszi. Az Egyesült Államokban például, a 2009. október 29-én lépett életbe a „gyűlölet-cselekményekre” vonatkozó jogszabály. Néhány értelmezője szerint, ez még a zsidó keresztény erkölcsi ítéletet és a homoszexuális együttélésre vonatkozó gyakorlatot is büntethetővé teheti.²

A *homoszexuális orientáció és cselekedet megkülönböztetése a modern magatartástudomány kezdetére*, mintegy százötven évre megy vissza csupán. A „*Homosexualität*” kifejezés először egy 1869-ben, Lipcsében kiadott németnyelvű nyomtatványban látott napvilágot³; két évtizeddel később bejutott az angol nyelvbe is. Az orvos- és magatartástudomány ekkor kezdett foglalkozni az orientáció kérdésével, és azt elmebetegségnek, pontosabban a paranoia és tudathasadás patológius megnyilvánulásának tekintette. Ez a vélemény, és a rendelkezésre álló drasztikus beavatkozások alkalmazása lényegében nem változott az 1940-es évekig. Az eljárások között található volt ösztrogén injekció, méh-metszés, lobotómia, elektokonvulziós kezelés, valamint kasztráció is, melyek szinte mindig sikertelennek bizonyultak.⁴ Csak Alfréd Kinseynek és társainak kutatásai változtatták

² *New York Times*, 2009 okt. 29.

³ David Halperin, *ONE HUNDRED YEARS OF HOMOSEXUALITY*, New York, Routledge, 1990.

⁴ James Harrison, „*Changing Our Minds*” (Elmének Megváltoztatása) című dokumentumfilm, 1992.

meg ezt a felfogást 1948 után.⁵ Felméréseik, ismételten azt mutatták, hogy a férfi lakosság jelentős hányadának (7-10%) a pubertás utáni szexuális életét homoszexuális hajlam dominálja legalább három évig. Már az ő adatai is arra utaltak, hogy nők esetében a jelenség mintegy fele a férfiakénak. Kutatásai a terápia sikertelenségét is bizonyították, legalább is abban az értelemben, hogy az állandó jellegű homoszexuális orientáció nem változik meg még akkor sem, ha az illető heteroszexuális kapcsolatot alakít ki.⁶ Ezeket az adatokat csak az elmúlt néhány évtized megbízhatóbb módszerekkel végrehajtott felmérései változtatták meg, 3.5%-ra csökkentve a jelenség gyakoriságának mutatóját. Az orientáció pszichopatológiai profiját nem sikerült összeállítani. A megvizsgált kis létszámú férfi csoport homo- és heteroszexuális tagjai között a normális és patológikus sajátságok egyenlő arányban mutatkoztak. Ezt az 1956-ban tett megállapítást későbbi vizsgálatok is igazolták. Nőkön ilyen vizsgálatot nem folytattak. 1973-ban az Amerikai Pszichiáterek Társulata (APA), az erős lobbizás ellenére is, aránylag kis többséggel úgy döntött, hogy a jelenség nem betegség, hanem a szexuális orientáció egy változata csupán.⁷ Jelenleg ez a világszerte elfogadott szakfelfogás. Ezt napjainkban ismételten kifejezésre juttatta a világszerte több mint hatszázezer tagot számláló Társulat, hozzáadva, hogy a terápia általában több kárt okoz, mint hasznot. A terápiát továbbra is szükségesnek tartják, de az orientáció felismerésében, annak elfogadásában, és abban adnak segítséget, hogy „egészséges” és megelégedett életet éljenek a saját nemük tagjaival kialakított kapcsolatok keretei között.⁸ Más szóval, a homoszexuális orientáció okozta stressz környezeti hatások okozta lelki betegséggé, a cselekedetre vonatkozó negatív erkölcsi ítélet pedig „fől nem ismert homo főbiává” vált.⁹

Az erkölcsi értékelés első két szempontjának mérlegeléséhez az a megállapítás, hogy az orientáció nem tekinthető betegségnek önmagában nem ad magyarázatot, mivel nem derít elegendő fényt sem kialakulásának körülményeire létrejöttére, sem pedig a létrehozó tényezők mivoltára. Először a biológiai és a genetikai vizsgálatok eredményét vizsgáljuk. A *biológiai abnormalitás* egyik régi érve szerint az orientáció kizárja, vagy jelentősen csökkenti a reprodukcióban való részvételt. A túlnépesedés korszakában ez a tény már előnyt jelent. Az állatvilágban szerzett megfigyelések nem állíthatók párhuzamba az emberi magatartásmóddal, esetleges hasonlóságok ellenére sem. Tudatos tapasztalatok, elhatározások és érzelmek, valamint a jelenség sok más összetevője kizárólag emberi sajátosság.

Mivel az emberi magatartás biológiai és kulturális meghatározóit az agy rögzíti, annak vizsgálatával sokat foglalkoztak, de kevés eredménnyel. Az agy két féltekéjét összekötő kérges test a nők esetében kétszer akkora, mint a férfiaknál, lehetővé téve a nők számára a két félteke intenzívebb együttműködését és

⁵ A.C. Kinsey, W.B. Pomeroy és C.E. Martin, *SEXUAL BEHAVIOR IN THE HUMAN MALE*, Philadelphia, W.B. Saunders és Társai, 1948.

⁶ R. Isay, *BEING HOMOSEXUAL: GAY MEN AND THEIR DEVELOPMENT*, New York, Farrar, Straus, Giroux, 1989.

⁷ Lásd: American Psychological Association, *DIAGNOSTIC AND STATISTICAL MANUAL*, 3. kiadás, Washington, 1987.

⁸ American Psychological Association, „Taskforce on Appropriate Response to Szexual Orientation”, Washington 2009.

⁹ K.Lansing, „Homosexuality: Theories of Causation, Reorientation, and the Politics of Ethics Involved”, előadás a National Association for Research and Treatment of Homosexuality, 1993 május 20-i összejövetelén.

a gondolkodásmód két nemre jellegzetes különbségeit. Többek között a nőkre jobb verbalitás, a férfiakra jobb térbeli tájékozódás jellemző. Heteroszexuális társaikkal összehasonlítva a homoszexuális férfiak agyában azonban mintegy 34%-kal több idegrost található, ennek megfelelően verbális képességük jobb, térbeli tájékozódó képességük pedig rosszabb. Ennek fordítottja mutatkozik a leszbikus nők esetében. Ezenkívül heteroszexuális férfiak esetében általában a bal hemiszféra dominál, a homoszexuálisok esetében a két agyfélteke kiegyensúlyozottabb működése jellemző. A homoszexuális agy tehát mintegy átmenetet képez a heteroszexualitásra jellemző különbségek között.¹⁰ Más jellegzetes különbségeket is találtak az agyban, de ezek is csak részeredménynek tekinthetők. A holttestből vett szövettani megállapítások egyértelműen nem mindig érvényesek az élő szervezetre, és azt sem lehet biztosan eldönteni, hogy ezek okai, vagy okozatai-e a magatartásnak. Közismert tény ugyanis, hogy az agy fejlődését használata befolyásolja.

A kongenitális mellékvese-nagyobbodás esetében egy enzimhiba miatt a magzatban androgén hormontúltengés jön létre, melynek egyik feltételezett hatásaként az így született nők 37%-a leszbikus vagy biszexuális magatartást tanúsít, az akkoriban átlagosnak vélt 2–4%-kal szemben. Ha az okozati összefüggés bizonyítható lenne, akkor a homoszexuális orientációval rendelkező férfiak között is nagyobb arányban találnának endokrinális zavarokat, ennek azonban semmi jele sincsen. Heino Meyer Bahlbung 1990-ben összesítette ezeket a kutatásokat és a legtöbb vizsgálatot módszertanilag megbízhatatlannak találta.¹¹

Genetikai kutatások

A *genetikai szinten* végzett kutatások sem adnak döntő választ kérdéseinkre. A muslincán végzett genetikai kutatások alapján mindössze annyit lehet megállapítani, hogy egy bizonyos genetikai mutáció a biszexualitás utánczását idézi elő a rovarban. A jelenség genetikai magyarázata nagyon távol áll az emberi szexualitás sokrétű sajátosságainak értelmezésétől. Az emberi homoszexualitás minden bizonnyal több genetikai és nagyon sok más tényezőre visszavezethető jelenség. Ezért nem valószínű, hogy létezik olyan emberi genetikai információ, amelynek a muslincához hasonlóan kizárólagos szerepe lenne az ember homoszexuális magatartásában, állítja Geoffrey Hall.¹² Hasonló következtetésre jutott Aaron Greenberg és Michael Bailey is. Mint minden magatartásmódnak, így a homoszexualitásnak is megtalálható a biológiai magyarázata egy bizonyos szinten. Ebből azonban nem lehet a személyes viselkedésre vonatkozó egyértelmű következményeket levonni.¹³ Hasonlóan érvel Paul Jay is. A homoszexualitás pusztán biológiai alapokon történő vizsgálata kudarcra van ítélve, mivel ezek a tényezők a személyes tapasztalatok és a pszichoszociális helyzet komplikált rendszerében foglalnak helyet.¹⁴ Ez a megállapítás is az APA álláspontját támogatja.

A genetikai tényezők szerepét azonban nem lehet teljesen figyelmen kívül hagyni. Erre utal az a megfigyelés is, mely szerint, ha egyetjű ikrek egyike homoszexuális orientációval rendelkezik, akkor ikertestvérenek 52%-os esélye van ugyanerre, még akkor is, ha nem együtt nőttek fel. Ugyanez az arányszám kétpetjű ikrek között 30%, testvérek között pedig csupán 10% körül található. Az 52%-os arányszám arra is utal azonban, hogy a homoszexuális orientáció kialakulásában nem öröklődő tényezőnek is van kb.

¹⁰ Dr. Ménteki Júlia, „Örökletes-e a Homoszexualitás?”, ÉLET ÉS TUDOMÁNY, 1966, +2, 35–37. o.

¹¹ H. Meyer-Hahlbung, JOURNAL OF CHILD AND ADOLESCENT PHARMACOLOGY, 1990.

¹² Chandler Burr, „Homosexuality and Biology”, Jeffrey S. Siker (szerkesztő), HOMOSEXUALITY IN THE CHURCH, Westminster Press, 1994, 129. o.

¹³ A.S. Greenberg, J.M. Bailey, „Do Biological Explanations of Homosexuality Have Moral, Legal or Policy Implications?” JOURNAL OF SEX RESEARCH, 30(1993), 245-251. o.

¹⁴ P.P. Jay, „Childhood Cross-Gender Behavior and Adult Homosexuality: The Resurgence of Biological Models of Sexuality”, JOURNAL OF HOMOSEXUALITY, 24(1993), 3-4., 41–54. o.

50%-os szerepe. A 90-es évek elejétől a genetikai magyarázat azonban egyre nagyobb teret kapott a szakirodalomban. A Colorado Institute of Behavioral Genetics kutatói harminchárom homoszexuális testvérpár DNS elemzése során az X-kromoszóma hosszú karjának q28-as régiójában találtak egy olyan gént, amely a vizsgáltak többségével ellentétben, heteroszexuális személyekben és leszbikus nőkben sem található. Azóta az is bebizonyosodott, hogy ez a gén a homoszexuális férfiak 80%-ában megtalálható. Ez recesszív genetikai hajlamot jelent a nemi fejlődési zavar kialakulásához, ami azonban csak külső provokáló tényezők hatására jelenik meg. Hetvenhat homoszexuális férfi családvizsgálatából az derült ki az Egyesült Államokban, hogy fiútestvéreik 13,5%-a homoszexuálisnak bizonyult; a másodfokú rokonaik között, az anyai ágú nagybácsikban és unokaöccsekben is 7,5%-os a homoszexuális hajlam. Ezek a számok statisztikailag jelentős eltérésre utalnak; a férfilakosságra általában jellemző 4%-os gyakoriság több mint háromszorosát, illetve majdnem kétszeresét jelentik. A többi férfi rokonok között nem találtak eltérést az átlagtól, és a nőrokonok között sem találtak leszbikusokat. Ikervizsgálatok is megerősítették a hajlam genetikai eredetét. Az egypetéjű ikrek genetikai információja teljesen, a kétpetéjű ikreké pedig 50%-ban azonos; az utóbbiak azonos időpontban megszületett testvérekhez hasonlíthatók. Ez a különbség lehetőséget biztosít az öröklődés és a környezeti hatások felbecsülésére, melynek mindkét csoport egyaránt ki van téve. Egypetéjű ikrekben tehát az örökölhető sajátosságok és fogyatékoságok egyenlő mértékben megtalálhatók, kétpetéjű ikrek esetében ez a lehetőség jóval kisebb. Külső hatásokkal előidézett sajátosságok viszont mindkét ikercsoportban egyenlő gyakorisággal fordulnak elő.

Az említett ikervizsgálat mindkét nem tagjaira kiterjedt. leszbikus nők között száznyolc ikerpárt értékelték ki. Kiderült, hogy, ha az egypetéjű ikerpár egyik tagja leszbikus, akkor az esetek 48%-ában a másik is az. Ez az arány kétpetéjű ikrek esetében csak 16%. Ehhez nagyon hasonló módon az egypetéjű ikrek nőtestvérei közül is 14% bizonyult leszbikusnak. Örökbefogadott leánytestvérek között csak 6%-ban találtak leszbikusokat. A férfilakosság 4%-os átlagához nagyon hasonlóan a leszbikus ikrek fivérenek 5%-a volt homoszexuális. Egy amerikai kutatócsoport már 1980 óta gyűjt adatokat olyan férfi ikrekről, akik közül az egyik homoszexuális hajlamú. Hatvanegy ilyen iker és három hármas iker szexuális beállítottságát dolgozták fel. Homoszexuális orientáció 67,5%-ban volt megtalálható az egypetéjű ikrekben, kétpetéjű ikrek esetében ez az arányszám 30,4% volt. A hármas ikrek között két esetben két testvér volt egypetéjű, mindketten homoszexuálisnak bizonyultak; a harmadik heteroszexuális volt. A harmadik esetben mindhárom testvér egypetéjű volt és homoszexuális orientációval rendelkezett. Mindebből arra lehet következtetni, hogy a férfi és női homoszexuális hajlamnak egyaránt *átörökölt genetikai alapja van*; a hajlam kialakulásában betöltött szerepét azonban csak tág határok között lehet megállapítani, és mintegy 30–70 százalékra lehet becsülni. A hajlam kialakulásában külső hatásoknak jelentős szerepe van. A többé-kevésbé megbízható számítások szerint a külső, főleg születés utáni hatások szerepe 50%-ra becsülhető. A férfi és női homoszexualitás általában nem fordul elő ugyanabban a családban, tehát ezek kialakulásában eltérő genetikai tényezők játszanak szerepet. Erre utal az a tény is, hogy a magatartásmód férfiak és nők esetében jelentősen eltérő sajátosságokat mutat. A homoszexuális férfiak jelentős többségének életében az első élmény már megjelenik a kamaszkorban. Ha egy férfinak 30–35 éves koráig nem volt ilyen élménye, akkor valószínűleg később sem lesz. Nők esetében az első élmény lehetősége 50 éves korig változatlanul fennáll. A homoszexuális férfiaknak sokkal több azonos nemű partnere van, mint a heteroszexuálisoknak. A

leszbikus kapcsolatok szilárdabbak és tartósabbak is.¹⁵ *Kimutatható azonban az is, hogy az „állandó” jellegű hajlam kialakulásához szükség van egy „közösségre” is, amely befogadja a személyt, megtanítja a magatartásmódra és tanúsítja annak elfogadhatóságát is.* Ezenfelül, a hajlam fenntartásához a heteroszexuális érdeklődés tudatalatti visszafojtására is szükség van.

A genetikai vagy más biológiai tényezők ismerete nem ad alapot az erkölcsi értékeléshez, nem is szükségesek ehhez. Nincsen szükség például a balkezesség genetikai meghatározójának ismeretére ahhoz, hogy megállapíthassuk a jelenségről, hogy az nem szabadon választott, állandó, és nem patológikus jellegű viselkedésmód, amely a lakosság bizonyos hányadában mindenütt megtalálható. A genetikai információ segít a jelenség pontosabb megértésében, és a kialakult előítéletek leküzdésében, de önmagában nem ad kiindulópontot a balkezes személy erkölcsi–társadalmi vagy vallásos megítéléséhez. Hasonló a helyzet a homoszexuális orientációval is. Az erkölcsi ítéletnek szüksége van a természet- és magatartástudományok megállapításaira a jelenség pontos megértéséhez, de az elsősorban nem az orientációra, hanem a személy szabad és felelős magatartására vonatkozik. Az orientáció erkölcsi értékelése annyiban lehetséges és szükséges, amennyiben bizonyítható, hogy szabad elhatározásnak is szerepe van benne; ennek eldöntése azonban nem tekinthető a természettudományok kizárólagos feladatának.

A magatartástudományok álláspontja általában megerősíti ugyanezt a következtetést. Az 1974-ben megfogalmazott APA állásfoglalás napjainkban történt megismétlése kiemeli, hogy az elmúlt évtizedekben már nagyon sok felmérés és tudományos vizsgálat és sok tapasztalat erősíti meg azt is, hogy a hajam megváltoztatására irányuló igyekezet siker helyett sok esetben okoz kárt, még akkor is, ha a terápiát a kliens kezdeményezi. Amíg az Egyesült Államokban gyakorló pszichiáterek 69%-a 1978-ban még úgy vélte, hogy a homoszexualitás „rendszerint patológiás társadalmi beilleszkedést jelent¹⁶”, ma ez már nem mondható. Az orientáció *abnormalitásának, patológikus jellegének* mérlegeléséhez figyelembe kell venni annak *statisztikai gyakoriságát, a személyes szorongás mértékét, és az adaptáció, valamint a társadalmi deviáció* kérdését. Tudnunk kell azonban azt is, hogy a patológia meghatározásában a jelenség gyakorisága nem döntő szempont. A normális és abnormalis magatartás közötti határvonal megállapítása mindig tetszőleges bizonyos mértékig. A felmérések általában azt bizonyítják, hogy *stressz és érzelmi zavar* nem található nagyobb arányszámban homoszexuális emberek között, mint a lakosság átlagában. Egy korábbi felmérés az öngyilkossági tendencia, egy másik az iszákosság és droghasználat magasabb arányszámát mutatta ki. Ezeknek a tendenciáknak a megnyilvánulását azonban nem lehetett az orientációval kapcsolatba állítani.¹⁷ A neurotikus tendencia gyakoriságából sem bizonyítható, hogy az orientáció jelentős személyes szorongással, vagy stresszel lenne összekapcsolva. Ezek a tünetek inkább a társadalmi életben tapasztalt *diszkrimináció és a homofónia* hatásának tulajdoníthatók. *A társadalmi beilleszkedésről* annyit lehet mondani, hogy feltűnő eltérések nem mutathatók ki a heteroszexuális társadalom tagjaival összehasonlítva.

¹⁵ Dr. Mérei Júlia, „Örökletes-e a Homoszexualitás?” ÉLET ÉS TUDOMÁNY, 1996, #2, 35-37. o.

¹⁶ R. Bayer, HOMOSEXUALITY AND AMERICAN PSYCHIATRY, Basic Books, N.Y., 1981, 161. o.

¹⁷ A.P. Bell és M.S. Weinberg, HOMOSEXUALITIES A STUDY OF DIVERSITY AMONG MEN AND WOMEN, Simon és Schuster, N.Y., 1978. R. Kus, „Alcoholism and the nonacceptance of gay self”, JOURNAL OF HOMOSEXUALITY, 15(1988), 25–42. o.

A *kapcsolatfenntartásra való képesség* az abnormalitás egy másik vitatott, de figyelmen kívül nem hagyható mércéje. A vita a normális kapcsolattartás sajátosságainak meghatározásában rejlik. A leszbikus nők ebből a szempontból nem térnek el a társadalom heteroszexuális tagjaitól, de a homoszexuális férfiak kapcsolatait rövideg és nagyfokú promiszkuitás jellemzi. Bell és Weinberg 1978-ban egy nagy, de nem vaktában kiválasztott csoport vizsgálata alapján úgy találta, hogy ezeknek a kapcsolatoknak csak 10%-át lehet szoros és a monogám viszonyhoz hasonlóknak tekinteni. A fehér bőrű homoszexuális férfiak 28%-a 1000 vagy több partnerrel érintkezett, és csak 17%-uknak volt 50-nél kevesebb szexuális társa. Tehát ennek a csoportnak 83%-a 50 vagy annál több személlyel lépett szexuális kapcsolatba; 79%-uk azt is állította, hogy partnereik több mint fele ismeretlen személy volt.¹⁸ Az AIDS-fertőzés gyors terjedésének vizsgálata ugyanezt bizonyította. A leszbikus kapcsolatokra azonban jóval nagyobb stabilitás és kizárólagosság jellemző.¹⁹

Az *analitikus pszichológia*, normális fejlődésre vonatkozó kritériumai alapján, ma is *regresszív* megnyilvánulásnak tartják az orientációt. A normális személyfejlődés végső pontjának ugyanis a heteroszexualitást tekintik, melynek hiánya patológus társadalmi beilleszkedést jelent.²⁰ A normalitásnak ezt a megfogalmazását azonban más pszichológiai iskolák általában nem fogadják el. Hasonlóan leegyszerűsített magyarázatnak tekintik azt a véleményt is, mely szerint az orientáció a családi kapcsolatok kiegyensúlyozatlanságából eredő nemi identitás- vagy szerepzavarban rejlik. Paul Jay visszautasította azt a véleményt is, amely szerint a gyermekkori szexuális azonosulásban bekövetkezett zavar eredménye lenne. A gyermekkorban előforduló nemiségre jellemző magatartás áthasonulás és a felnőttkori homoszexualitás kapcsolatba állítása a szexuális azonosulás és az orientáció hibás megkülönböztetésére, valamint az emberi és patkányokon megfigyelt viselkedés pontatlan megkülönböztetéséből kialakított feltevésekre épül. Ez jellemzi John Money hetvenes években végzett munkáját is; ő nem tett különbséget a homo- és biszexualitás között, és nem vette figyelembe az ideiglenes homoszexuális viselkedés jelenségét sem. A jelenség kulturális és szociális helyzetből kiszakított ilyen vizsgálata nem tudományos érdekek szolgálatát álcázza, állítja Paul Jay.²¹ Ennek a véleménynek ellentmond az a Dániában végzett nagyon széles körű fölmérés, amely jelentős összefüggést mutatott ki 2006-ban a családi kapcsolatok rendezetlensége és az így felnövekvő gyermekek homoszexuális orientációja között. Ha a *társadalmi deviáció kérdésében* a többség gyakorlatát és véleményét tekintjük mérvadónak, akkor a homoszexuális cselekményt és az orientációt egyaránt abnormálisnak kell tekinteni, az elmúlt évtizedek felmérései alapján.²² Allen Bergin felmérése szerint még 1988-ban is a pszichoterapeuták 57%-a azt val-

¹⁸ A.P.Bell és M.S: Weinberg, idézett műve, 308. és 346. o.

¹⁹ D.D. Binson, M.M.Dolcini, stb., „Multiple Sexual Partners among Young Adults in High-Risk Cities”, FAMILY PLANNING-PERSPECTIVES; 25. (1993), #6, 268–272.o.

²⁰ E. Moberly, PSYCHOGENESIS, THE EARLY DEVELOPMENT OF GENDER IDENTITY, Routleg and Kegan, 1983.

²¹ P. Jay, „Childhood Cross-Gender Behavior and Adult Homosexuality: The Resurgence of Biological Models of Sexuality”, JOURNAL OF HOMOSEXUALITY; 24(1993),#24, 3-4., 41–54. o.

²² J.Davis és T.Smith, GENERAL SOCIAL SURVEYS (1972–1984): CUMULATIVE DATA, Yale University Press, 1984; J.S. Nevid, „Exposure to Homoerotic Stimuli: Effects on Attitudes and Affects of Heterosexual Views”, THE JOURNAL OF SOCIAL PSYCHOLOGY, 119(1983), 249–255. o.

lotta, hogy a „heteroszexuális kapcsolat előnyben részesítése” a pszichológiai egészség egyik fontos kritériuma.²³

Az eddigiek alapján a bevezetésben fölített kérdésekre a következő választ adhatjuk: 1. a természettudományok és a magatartástudomány megállapításai alapján tehát a homoszexuális orientáció abnormalitása vagy betegség jellege nem bizonyítható, arra azonban elég sok tény utal, hogy genetikai diszpozíciónak és környezeti hatásoknak szerepe van a jelenség magyarázatában, de önmagukban ezek nem elegendők hozzá. 2. El kell fogadnunk tehát, hogy kialakulásában és még inkább a cselekményekben az eddig vizsgált tényezők mellett szerepe van a szabad döntésnek is. 3. Az orientáció megváltoztatására irányuló terápia hosszú távú eredményességének meggyőző bizonyítékai kétségbe vonhatók. Még azok a szakemberek is, akik a családi kapcsolatok kiegyensúlyozatlanságára vezetik vissza az orientáció kialakulását, elismerik, hogy a sikeres „gyógyításhoz” ugyanannyi időre van szükség, mint a hajlam kialakulásához.

A negyedik kérdésre a választ az etikai értékelésben adjuk.

Erkölszi értékelés

A homoszexuális hajlamú férfiak kapcsolatainak rövidsége, nagyfokú promiszkuitása és exhibicionista tendenciája a hajlam és azt kifejező cselekmény abnormalitására utal, legalábbis az emberi történelem és a mai társadalom magatartásformáinak fényében. Ezt azonban nem lehet ugyanekkora valószínűséggel állítani a leszbikus kapcsolatokról. A társadalmi rend fejlődéséről és jövőbeli normáinak változásáról is nehéz előre biztos ítéletet megalkotni. Ezért a társadalmi normákra való hivatkozás alapvető bizonytalanságot hordoz magában. Bizonyítékul elég arra hivatkozni, hogy a leszbikus magatartásmód soha sem váltott ki akkora figyelmet és elutasítást, mint a férfiak homoszexuális viselkedése. Az elmúlt évtizedek megbízhatóbb statisztikai adatainak fényében valamivel megnőtt, de nem vált döntővé ezeknek a normáknak a súlya. Aláhúzza a negatív ítélet valószínűségét a cselekmény életadó képességének hiánya is, de önmagában ennek a ténynek sincsen perdöntő súlya, mivel a heteroszexuális kapcsolatok esetleges terméketlensége nem jár szükségszerűen negatív ítélettel, még akkor sem, ha az szabad emberi döntés eredménye.

A genetikai tényezők meghatározó szerepe sem tekinthető egyedülállónak. Általában 50%-ra becsülik hatásukat, de figyelembe kell venni a másik 50%-ot, köztük a kiváltó tényezőket és az emberi igyekezetet is. A zenei tehetségnek is vannak genetikai alapjai, de emberi közreműködés nélkül, kitartó és kemény tanulás nélkül a művészi tehetség nem érvényesül a személy életében. Az öröklött hajlamok kifejlesztéséhez emberi igyekezetre, társadalmi és kulturális tényezők együtthatására is szükség van. Ez a homoszexuális hajlam kialakulásában is megfigyelhető, annál is inkább, mivel a vonzalom erotikus cselekedetekben történő kifejezése annak nem az egyetlen lehetséges vagy szükséges módja. Minden szexuális vonzalom integrálható sok olyan intenzív és bensőséges kapcsolatba, amely nem erotikus vagy orgazmikus cselekményekre irányul. Az AIDS-veszély sok ilyen példát produkált a homoszexuális közösségek tagjainak esetében is.

²³ A.Bergin, „Three Contributions of a Spiritual Perspective to Psychotherapy and Behavior Change”, W. Miller és J. Martin (szerkesztők), BEHAVIORAL THERAPY AND RELIGION: INTEGRATING SPIRITUAL AND BEHAVIORAL APPROACHES TO CHANGE, Sage, 1988, 25–36. o.

Mindezekon felül az erkölcsi értékeléshez, valamint a homoszexuális hajlamú hívők pasztorális gondozásához szükség van a természettörvény, vagyis az alapvető és általánosan fölismeret emberi értékek rendjének, valamint a Szentírás, a keresztény hagyomány és az idevonatkozó egyházi tanítás ismeretére is. A teremtésről szóló biblikus tanítás szerint az ember férfi-női polarításban teremtett lény, amit a természet rendjében megerősít az a tény, hogy férfiak és nők nagyjából egyenlő számban születnek. Az egytestté válás biblikus képében és a szaporodás parancsában kifejezésre jut, hogy a Teremtő szándéka szerint a heteroszexuális kapcsolat és vele együtt az élet továbbadása a kinyilatkoztatott norma. Ezek a képek elénk állítják a férfi-női polarítás emberi természetünkben gyökerező lényeges sajátosságait is. A homoszexuális cselekmények kifejezett elítélésére azonban nem találunk példát az Ószövetségben. Lót története (Ter 19,1–29) elsősorban a vendégjog megsértésének és a nemi erőszaknak a gonoszságáról szól. A homoszexuális kultikus prostitúciót azonban, ami a szemita termékenység kultuszok gyakorlatához tartozott, a zsidóság határozottan visszautasította. A Lev 18,22 és a Lev 20,13 megállapításai („Férfival ne hálj úgy, ahogy asszonnyal hálnak”; „Ha valaki férfival hál úgy, ahogyan asszonnyal szoktak hálni, mivel utálatosságot követtek el mindketten, halállal lakoljanak”) elsősorban nem erkölcsi ítéletet fogalmaztak meg, hanem a rituális tisztátalanság terjedésének megakadályozására irányuló szabályok voltak.

Szent Pálnál, az 1Kor 6,9–10-ben, a malakoi/arsenokoitai (buják/fajtalanok) szópair használata párhuzamba állítható az idevonatkozó rabbinikus zsidó nyelv szóhasználatával, ami az aktív és passzív homoszexuális agatartást jelöli meg és lényegében kifejezi a mai napig is érvényes erkölcsi ítéletet. A Róm 1,21–27 a megátalkodott hitetlenség és az Istennel szembeni engedetlenség büntetéséről beszél, amely azzal sújtja a bűnösöket, hogy „gyalázatos szenvedélyeiknek” szolgáltatja ki őket, és „egymás iránti vágyra gerjedve ocsmányságot üznek egymással, megkapván tévedésük megérdemelt bérét” (Róm 1,26–27). Szent Pál szerint tehát a homoszexuális cselekedet a természet rendjének megsértése és a hitetlenség – keresztények számára elfogadhatatlan – megnyilvánulási módja. Sem ő, sem az egyházi hagyomány nem hagy kétséget afelől, hogy a homoszexuális cselekedet a hívő ember számára elfogadhatatlan. A heteroszexuális házassági kapcsolat vagy a szüzesség a norma. Sem a kinyilatkoztatás forrásai, sem a keresztény hagyomány nem beszél más keresztény életformáról.

A Katolikus Egyház Katekizmusa megkülönbözteti a homoszexuális cselekedetet és a hajlamot. „A cselekedetet a biblikus tanítás és a hagyomány alapján természetellenesnek, és ezért önmagában vett rossznak, bűnnek kell tekinteni.” A Hittani Kongregáció részletesebben foglalkozott a homoszexuális hajlamú hívők lelkipásztori gondozásával 1986-ban. Figyelembe vette a jelenséggel kapcsolatos modern ismereteket és azt a szociálpolitikai mozgalmat, amely a homoszexuális hajlamúakkal szembeni előítéleteket és diszkriminációt igyekszik megszüntetni. Megállapította, hogy „a homoszexuális személynek ez a beállítottsága nem bűn, hanem egy többé vagy kevésbé erős hajlam egy önmagában vett rossz felé, ezért magát a hajlamot objektív rendellenességnek kell tekinteni”.²⁴ A kialakult negatív tendenciát tehát nem lehet pusztán előítéletnek tekinteni. A személy méltóságát megillető tisztelet és a felebaráti szeretet azonban megköveteli, hogy a diszkrimináció és az előítéletek minden formáját elkerüljük. A homoszexuális hajlamú embereket is meghívta Isten az üdvösségre. Nekik is helyük van az Úr asztalnál és az

²⁴ Hittani Kongregáció, „Letter ... on the Pastoral Care of Homosexual Persons, Letter to the Bishops”, 3. par. in *Origins*, 1986, 379–383. o.

Egyház munkájában. Az egyházközségekben helyet lehet adni minden olyan szervezetnek, amely tagjait a szent tisztaság megőrzésében támogatja. A lelkipásztori szolgálatban biztosítani kell számukra a sajátos helyzetükből fakadó igények kielégítését és a megfelelő lelki kísérést is, hogy megfelelő segítséget kapjanak a helyzetük adta nehézségek megoldásához is. A barátságon alapuló és szociális igényeket kielégítő együttélés elítélése nélkül a dokumentum kiemeli, hogy el kell kerülniük annak veszélyét, hogy a hívő közösségben kétely vagy zavar támadjon a tiszta élet hagyományos követelményeire vonatkozóan, a hajlam cselekedetekben történő kifejezésével. Mivel a hajlam önmagában nem szünteti meg a cselekményekhez szükséges szabad elhatározást, azokat még nagy nehézségek árán is el kell kerülni. Tekintsék tehát helyzetüket hitük egy olyan meghívásának, amelyben Krisztus követését a homoszexualitás sajátos keresztjének hordozásával, szexuális önmegtartóztatással gyakorolhatják.

Az állásfoglalás dilemmája mindenekelőtt abban rejlik, hogy amíg a papi vagy szerzetesi szüzesség vállalásához a Szentlélek sajátos adományát kapják meg az arra hivatottak, addig ezt az adományt a hívő homoszexuális hajlammal rendelkezők nem tapasztalják. Ellenkezőleg, nem ritkán arról tanúskodnak, hogy a „hajlam keresztjének viselését”, egymás iránti érzelmeik szexuális kifejezésének elkerülését, *elviselhetetlen tehernek tapasztalják*. A nem hívők számára pedig éppen az erre irányuló igény tűnik magától értetődőnek és „természetesnek”.

A cselekmény „természetellenességét” annak természetlenségével és a szervek biológiai diszkrepanciájával magyarázza a tomista hagyományra épülő katolikus erkölcs-teológia. A kifejezés feltételezi, legalább is bizonyos természeti sajátosságok, struktúrák esetében, hogy azoknak erkölcsi értelemben vett normatív szerepük is van. A természetlen házassági kapcsolatokat azonban, legyenek az életkorfüggő, patológiai okokra visszavezethető, vagy akár a természetlen időszakok szándékos kihasználásából eredő cselekmények, nem ítéli el a hagyomány. A II. vatikáni zsinat sem erősítette meg azt, amit a hagyomány elsődleges célként jelöl meg, az élet házassági aktusban történő továbbadását. Tehát a biológiai diszkrepanciának feltehetően nagyobb a súlya ebben az érvelésben. A férfi/női polarításra épülő és egymást kölcsönösen kiegészítő kapcsolatok emberi gazdagságát sem éri el az azonos neműek bensőséges szerelmi kapcsolata. Ezeken az adottságokon nem lehet változtatni, és a Katolikus Egyház Katekizmusa szerint, „nem ők választották maguknak”²⁵. Ezért fölmerülhet az a kérdés is, hogy vajon nem vonatkozik-e rájuk is szent Pál megállapítása „Jó nekik, ha úgy maradnak, mint én is. Ha azonban nem tudják magukat megtartóztatni, házasodjanak meg. Mert jobb megházasodni, mint (vágytól) égni” (1Kor 7,8.). Pál szavait csak átvitt értelemben lehet erre a helyzetre alkalmazni, de azt nehéz kétségbe vonni, hogy további bizonyítékokra is szükség van ahhoz, hogy homoszexuális cselekményen kivételt nem engedő tilalmát elfogadatóvá tegyük, nemcsak a hívő homoszexuális hajlamú emberek, hanem a közfelfogás számára is. Erre annál is inkább szükség van, mivel napjainkban a jogfejlődés nemcsak a homoszexuális hajlamúak védelmét igyekszik növelni, hanem együttélésüket is a házassági kapcsolatok mintájára rendezni, ideértve az öröklés és örökbefogadás jogát is. Fönnáll annak a veszélye, hogy ez a fejlődés figyelmen kívül hagyja majd a különeműek házassága és az egyneműek együttélése közötti lényeges különbségeket, és eddig fel nem becsült károkat okozzon például örökbe fogadott gyermekek számára.

²⁵ KEK, 2358.

Végül ki kell térni a klérus soraiban előforduló homoszexuális erőszak botrányára is. Ennek, egyrészt a sokáig titokban tartott, és/vagy elhanyagolt ügyek kitudódásával járó szenzáció, másrészt a kártérítéssel esetleg együtt járó haszon a magyarázata, de nem lehet tagadni a hagyományos papnevelés fogyatékoságainak és a megfelelő szűrés hiányosságainak a szerepét sem. Ezen igyekeznek változtatni a 2005-ben kiadott Instrukció.²⁶ Sürgeti a jelentkezők pszichológiai alkalmasságának gondos szűrését, a szemináriumi nevelők megfelelő pedagógiai és pszichológiai felkészültségét, valamint annak szükségességét, hogy az öt éves előkészület alatt a celebsz papságra készülők megfelelő személyes, lelki, elméleti és gyakorlati felkészítést kapjanak arra a szexuális fejlődésre, mely lehetővé teszi számukra egyéniségüknek a papi szolgálatban történő teljes gyümölcsöztesítését. Mivel a celibátus egyenlő követelményeket jelent a homo- vagy heteroszexuális jelöltjeire, a homoszexuális hajlam sem akadály a szentelésnek, főltéve hogy minden indokolt kétséget kizáró képességet bizonyítanak a papi élet követelményeire. Azok a jelöltek, akik homo vagy heteroszexuális kapcsolatban éltek, legalább öt éves szexuális absztinenciát tanúsítsanak szentelésük előtt. Már a II. vatikáni zsinat is sürgette a papnevelés radikális reformját, amiből ez ideig sajnos nagyon kevés valósult meg. Remélhető, hogy ennek a sajnálatos botránysorozatnak a melléktermékeként megszületik majd ez az elhanyagolt reform is.

²⁶ *Congregation for Catholic Education*, „Instruction for the Discernment of Vocations...” Rome 2005. nov. 4.